

IZVEŠTAJ

sa sastanka Mreže Žena u crnom, održanog od 13. do 15. septembra 2013, u Vrnjačkoj Banji, u hotelu „Slatina“

Na sastanku je bilo 61 učesnica i učesnika iz Mreže žena u crnom, iz 15 gradova u Srbiji: Beograd, Niš, Topola, Zrenjanin, Leskovac, Kraljevo, Sombor, Kruševac, Novi Bečej, Pančevo, Preševo, Bajina Bašta, Dimitrovgrad, Pirot i Novi Sad, 7 gradova iz regiona: Tuzla, Bratunac i Sarajevo (Bosna i Hercegovina), Zagreb (Hrvatska), Kotor, Bijelo Polje i Pljevlja (Crna Gora), te predstavnice Kvinne till Kvinne, Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Kancelarije Vlade Srbije za saradnju sa civilnim društvom.

Sastanak je započeo kratkim predstavljanjem svih učesnica i učesnika.

U okviru prve teme *Civilno društvo u raljama države*, govorile su Ivana Ćirković, iz Kancelarije Vlade Srbije za saradnju sa civilnim društvom i Kristina Todorović, advokatkinja iz Komiteta pravika za ljudska prava. Razgovor je moderirala Jelena Cakić.

Ivana Ćirković je istakla da je najaktuelnije pitanje za Srbiju početak pregovora za članstvo u EU i da su očekivanja da će se to desiti početkom sledeće godine. Dodala je da se državni organi već bave nečim što se naziva „Eksploratorni skrining“, kojim se otvaraju određena poglavlja u pregovorima sa EU i koji podrazumeva da naša država izveštava o trenutnom stanju u različitim sektorima i oblastima. Potvrdila je da će svi državni resursi biti angažovani na tom poslu, da će to trajati najmanje 7 godina i da će angažovati celokupnu administraciju na svim nivoima, kao i sektor civilnog društva. U tom smislu je važna i uloga Žena u crnom, koja pre svega, treba da ostane na nivou monitoringa.

Objasnila je da Srbija suštinski ne pregovara sa EU, već da je zadatak Srbije da tokom tog višegodišnjeg procesa usvaja evropsko zakonodavstvo. Kancelarija sve vreme razgovara sa Vladom, sugerišući da se koriste iskustva iz Hrvatske i Crne Gore, kao i iskustva Evropskih zemalja koje su prošle taj proces, te obezbedi najšire učešće stručne javnosti i civilnog društva. Država mora da koristi i domaće i strane resurse i o tome je već postignut konsenzus. Počinje se sa poglavljima 23. i 24. To je ono čime se bave Žene u crnom i jedan broj organizacija civilnog društva, kao što su: antidiskriminacija, reforma pravosuđa, bezbednost, ljudska prava. Stoga je Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) okupio šest organizacija civilnog društva koje su već započele monitoring. Zbog veoma skupog i obimnog procesa, neće sve organizacije civilnog društva moći da učestvuju u pregovorima.

U nastavku je navela sledeće :

„Predstoji put u Brisel, u vezi sa poglavljem 23. Početkom oktobra će se rešavati i poglavlje 24. Brojni su oni iz civilnog društva koji pitaju za učešće. Kancelarija je organizovala niz obuka za predstavnike civilnog društva, na kojima je objašnjavano šta znače ti pregovori, kako to izgleda itd. Planirane su još tri obuke do kraja godine. Pređena su poglavlja 23 i 24. Predstoji da se razmatraju teme životne sredine, konkurentnosti i poljoprivrede. U oblast životne sredine bi trebalo uložiti oko 10 milijardi eura, što je ogroman novac. Nastavićemo dalje da obučavamo i dovodimo kolege iz Hrvatske, Slovenije, EU. Oni nam pričaju o organizacijama civilnog društva, o svojim iskustvima. Dovodimo ljude koji su vodili pregovore za životnu sredinu, kao što je Marko Slokar, iz Slovenije. Za poglavlja 23 i 24 su bile kolege iz Hrvatske, koje su govorile o platformi 112, koja je vrlo značajna, jer se radi o monitoringu i okupljanju organizacija civilnog društva. Smatramo da se mora pozivati stručna

javnost, Univerzitet, civilno društvo, instituti, nevladin sektor, što podrazumeva veliki angažman. Očekuje se da civilni sektor monitoriše Vladu u pogledu toga kako ispunjava svoje obaveze. Pratiće se indikatori i neće biti praznih priča. Proces je osmišljen do detalja, ali za sada imamo samo opšti okvir. Na sajtu Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom se nalaze informacije vezane za obuku“.

Staša Zajović je rekla da je Ivana jedina funkcionerka u Srbiji koja je podržala Žene u crnom kada su bile na „crnom spisku“ i dodala: „Mi smo udaljeni od svih centara moći; bojim se da nema zakona koje sadašnje vlasti sebi neće prilagoditi, a sem toga, neke NVO su produžena ruka države. Postavlja se pitanje kako može osoba koja prolazi obuku, vršiti istovremeno monitoring. Plašim se još dubljeg jaza u civilnom društvu. Takođe se bojim da se ne dogodi ono što se dogodilo sa civilnim društvom u Hrvatskoj, koje je posustalo i danas nema kapacitet da se bavi aktivizmom“.

Lino Veljak je podsetio da je civilno društvo u Hrvatskoj nakon pada Tuđmanove poludiktature, „dospelo u situaciju da se bavi projektima, a ne aktivizmom, sa veoma retkim i manjim izuzecima“. Po njemu, „to je proces nadomještanja socijalnih funkcija države. Te funkcije postaju stvar projekata civilnog društva, na kojima rade ekspertkinje bez staža, na poslovima na kojima su u klasičnoj državi radile državne službe, uključujući čak i poslove u oblasti obrazovanja i kulture. Držim da onome kome je stalo do aktivizma, neće dozvoliti da ga kupe nekim projektima“.

Što se tiče procesuiranja ratnih zločina u poglavljima 23. i 24, Ivana Ćirković je istakla da do sada nije bilo indikatora za ovu problematiku, ali da će se nadalje sve pratiti te pripremati izveštaji o broju presuda, broju rešenih slučajeva ratnih zločina isl.

Advokatkinja Komiteta pravnika za ljudska prava, Kristina Todorović, smatra da nije moguće striktno odvojiti aktiviste i državne funkcionere i da je neophodno da zajednički rade u istom smeru. Navela je da su „1990-ih NVO smatrane antidržavnim organizacijama. BIA je pratila NVO sa objašnjenjem da su strani plaćenici. Ta slika je stvarana kroz medije. Ni danas građani nisu obavješteni šta rade NVO“.

Ivana Ćirković je citirala i istraživanje iz 2009. godine prema kome građani ne znaju šta je nevladin sektor, samo spominju donatore. U vezi s tim je rekla: „Negde građani ulažu u civilni sektor, a u Srbiji ne. Opštinarci ne znaju koliko ima NVO na njihovoj teritoriji. U Srbiji ima 21.000 udruženja, a građani ne znaju što je civilno društvo. Trenutna izdvajanja za civilno društvo jesu 100 miliona eura, od čega veliki deo novca ide i političkim partijama. Prioriteti su: sport, mladi i, u vrlo malom procentu, ide za antidiskriminaciju, životnu sredinu, kulturu. Kancelarija je izdala i Priručnik za rad u opštinskim organima“.

Za Janju Beč, „mediji su veliki problem; u tv dnevniku se govori što je uradio gradonačelnik, šta kaže crkva, šta je sa fudbalom; Država kreira takvu atmosferu“.

Lidija Radičević je istakla „da se u *Fenomeni*, iz Kraljeva radi volonterski, da su sve aktivnosti javne i vidljive, da ih građani prepoznaju, ali da od strane lokalne samouprave ne dobijaju ništa. Dobijaju sredstva neke nove organizacije iza kojih stoje politički funkcioneri, pa građani generalizuju i smatraju da sve NVO služe samo da uzmu pare“.

Transkript:
Danica Pupovac

Druga tema je bila posvećena ***Kontroverzama Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju (Haški tribunal) u svetlu poslednjih presuda.***

Učestvovala je Morgiana Brading, iz Sekretarijata Haškog tribunal u Beogradu.

Razgovor je moderirala Staša Zajović.

Predstavljajući Morgianu Brading, Staša Zajović je istakla da će: “biti reči o kontroverzama suda u svetlu poslednjih presuda od novembra naovamo (Markač i Gotovina, Haradinaj, Perišić, Stanišić i Simatović – svi su oni oslobođeni u žalbenom postupku, iako su u prvom postupku osuđeni na duge zatvorske kazne), kada se desio sunovrat međunarodnog prava”. Dodala je da se “tim presudama nisu izmenile činjenice. A to je osnovna funkcija suda, njegova osnovna uloga je utvrđivanje činjenica i kažnjavanje počinitelja. Pomirenje nije problem suda, nego problem civilnog društva. Pravni stručnjaci su se podelili i to ima velike posledice. Pitanje odgovornosti država i doktrina komandne odgovornosti su važne. Takođe, presude imaju uticaj na pomirenje, na intervencije, ali i na civilno društvo u regionu. Sud nije jedina instanca pravde, pravda se ne može svesti na krivični nivo”.

Morgiana Brading je potom govorila o onome što je usledilo nakon pomenutih presuda. Podsetila je da im je nakon presude Gotovini i Markaču, bilo zabranjeno da se pojavljuju i o tome govore javno, kako od strane Vlade Srbije, tako i od Haškog suda. Dodala je i sledeće: “Situacija je sada malo povoljnija. Reakcije javnosti su bile burne. Tribunal nema praksu da se brani. To nije ograda ili opravdanje, mi smo neutralna organizacija. Svako ima pravo da javno kaže mišljenje o našem radu. Mi ne komentarišemo tuđa mišljenja. S jedne strane, imamo našeg predsednika koji nas hvali, jer zaista smo mnogo uradili, a sa druge strane tu su kritike koje smo mi spremni da primimo i prihvatimo. Reakcija je bilo i od naših zaposlenih. To je pismo sudije Harkofa. Njegova zapažanja su sasvim na mestu. Mišljenje našeg predsednika o ovim presudama je da one nisu kontroverzne, da one dokazuju da su sudije nepristrasne, da se takve odluke mogu donositi te da se odluke mogu menjati.

Nama se često i dugo pripisivala pristrasnost. Posle presude Gotovini i Markaču, jasno je da su zločini počinjeni. Što se tiče Perišića i Stanišića i Simatovića, to je drugo. Menja se i praksa komandne odgovornosti. Mi nemamo dokaze da su postojali politički pritisci na sudije. Komandna odgovornost znači da je nadređeni znao za postupke svojih podređenih, a da nije učinio ništa da ih spreči. Sada se komandna odgovornost tumači u svetlu toga da je nadređeni znao, ali da nije bio u stanju da ništa preduzme kako bi sprečio svoje podređene. Jedinu nadu polažemo u to što je tužilaštvo uložilo žalbe na presude Perišiću, Stanišiću i Simatoviću.

Bila sam na jednom seminaru, na kome je učestvovala grupa mladih iz regiona. To su bili studenti prava. Kada je tema bio Haški sud, jako brzo su se povukli u svoje tabore. Grupa studenata iz Srbije se prva javila za reč i otvorila temu presude Gotovini, onda je grupa iz Hrvatske izašla. Mi ne možemo da zaboravimo ono što se desilo. Mi ne možemo da kažemo žrtvama da zaborave”.

Osvrćući se na rad Haškog tribunala, Kada Hotić je rekla: “Posle rata su se formirali sudovi za procesuiranje ratnih zločina. Mi smo mislili da će oni suditi pravično i da će se u sudu zadovoljiti pravda. Nije nama stalo da se neko muči i pati, nego da se tom zločinu da pečat: koliko je veliki i kako se zlo osuđuje. Nije bitno koliko ko leži u zatvoru, bitno je da se presudi počiniocima zločina. Mi smo se bunili zbog nagodbi. To nije pijaca. Često javnost ne zna sve činjenice, a ta javnost iz koje dolazi počinitelj trebalo bi da zna šta je on uradio.

Nije se osnovao nijedan sud da procesuiru kolovođe ovog zla. Postavlja se pitanje kolika je snaga odbrane kada ona uspeva da opovrgne navode optužnice i da izbori oslobađajuće presude, u slučajevima veoma jakih optužnica. Avioni nisu ptice da sami polete. Tenkovi nisu igračke. Niko ne može da upotrebi oružje, a da to nije neko naredio. Onaj ko nosi komandnu odgovornost, jeste taj koji je sve pripremio. Kada izvršilac kaže da mu je naredeno, ja mu opraštam. Treba da se borimo protiv onoga koji je zločin podstakao. Nažalost, umešala se politika, pa iako su UN osnovale sud, one su postale saučesnice u zločinu. Nema tog suda koji će to procesuirati. Iz ovakvih presuda poizilazi da smo svi jednako krivi, a to nije bilo tako.

Čini se da je sudija Meron islamofob. Mi od njega tražimo pravedno suđenje. Na jednom sastanku nam je rekao da voli srpski narod i njegovu kulturu. To je njegova privatna stvar, ali treba da sudi pravedno. Perišić je bio ključna veza između Srbije i Bosne i Hercegovine. Oslobođiće i Karadžića. Haški tribunal je pao na ispitu, kao što su UN pale u Srebrenici”.

Po mišljenju Zinaide Marjanović, Haški sud je poslednjim presudama hteo da se napravi neki balans u regionu.

Morgiana Brading je podsetila da je posle nagodbi, malo toga otišlo u javnost. Razlog je što je u Tribunalu prihvaćen anglosaksonski pravni sistem. Po njemu, nagodbe se prave kada optuženi prizna krivicu i pruži sve informacije koje zna o zločinima. I to je deo nagodbe. Rad tužilaštva je nezavistan i nije javan. Rekla je i da se neke sudije protive tome, jer imaju malu ulogu, na koju oni nisu navikli.

Kada Hotić smatra da tužilaštvo ne postoji radi sebe, nego radi javnosti te da Sud ne bi smeo da radi šta god hoće. Po njoj komandna odgovornost je veoma važna, jer kada postoji zločin, za njega mora i neko od nadređenih biti kriv.

Za Zumru Šehomerović, se ništa ne dešava slučajno. Ona je u prilog tome, iznela sledeće: “Mnogo su više trajale pripreme rata, nego suočavanje sa posledicama. Hag je osnovan 1993, a Srebrenica je pala 1995. U Tuzli je bilo postavljeno 5.000 šatora da nas dočeka. Presude su katastrofalne. Sve se dešava pod pokroviteljstvom EU. Ona ne može biti tužena za ono što je počinjeno u okviru njenih nadležnosti. Ni UN ne mogu da odgovaraju za zlodela koja su počinjena. Takva politika je oslobodila i sve zločince u Hagu.

Mi zagovaramo civilno društvo, ali ono postoji samo na papiru i samo ako se radi o nekom projektu. Od takvog civilnog društva nema ništa. Nakon osamnaest godina, i dalje se čuje *Nož, žica, Srebrenica*. Ako demokratija znači da svako može da priča šta god hoće, teško nama”.

Miloš Urošević je rekao da je Haški sud osnovan radi utvrđivanja činjenica i da je to najvažnije. Po njemu, i pored toga što su Simatović i Stanišić oslobođeni, postoji utvrđena i dokazana činjenica, u procesu protiv Miroslava Deronjića, za masakr u selu Glogova, koja ukazuje na vezu između Srbije i genocida u Srebrenici. Takođe smatra da je Biljana Plavšić, uprkos tome što je priznala, pa porekla zločine i nagodila se, osuđena kao ratna zločinka, što je dobro. Istakao je kao pozitivne i presude na doživotnu robiju za Stanislava Galića, Ljubišu Bearu i Milana Lukića, kao i tretiranje silovanja u ratu kao ratni zločin, što je ogroman istorijski napredak.

Janja Beč je istakla kao veoma pozitivnu odluku od 11. jula, kada je odbijen zahtev Karadžića da se izuzme genocid u sedam opština, a Sud potvrdio da genocid nije događaj nego proces. Ona smatra da Sud nije osnovan zbog Srebrenice, nego zbog zločina koji su se desili 1992 te

da je uključivanje tih sedam opština veoma važno, kako za žrtve, tako i za naš civilni sektor. U vezi s tim je dodala: “To je desetogodišnja lična borba Hasana Nuhanovića, koji je pobedio Holandsku državu. On je imao 200 advokata koji su se bez para borili sa pravnim sistemom. On je dokazao i to je finalna presuda, da je holandska država, a ne vlada, kriva za smrt njegovog, oca, majke i brata, zato što su ih iz baze u Potočarima izručili Vojsci RS. Haški tribunal je prvi tribunal u svetu koji nije bio vojni. On ima puno grešaka, ali je puno uradio. Ovde ni jedno suđenje ne bi bilo održano da nije bilo Haškog tribunala”.

Zahvalivši se učesnicima, Morgiana Brading je na kraju rekla: “Ja sam često u situaciji da moram da ističem naša dostignuća. Ljudi koji rade u sudu naravno da prave i greške. Jedna od advokatkinja Hasana Nuhanovića je rekla da se više nikada vojnici ni jedne države ne mogu kriti iza plave zastave UN. Potrebno je da razgovaramo o imunitetu UN. Jako je bitna odluka o genocidu. U Prijedoru je ubijeno preko 5.000 ljudi. Zbog velikog broja nagodbi, nikada nije dokazano da je u Prijedoru počinjen genocid”.

Transkript:

Miloš Urošević

U okviru *Feminističkog čitalačkog kružoka*, predstavljene su drame „Radnici umiru pevajući“ i „Narodna drama“, beogradske dramaturškinje, pozorišne kritičarke i spisateljice, Olge Dimitrijević, koja povremeno predaje o filmu, pozorištu i quire-u. Moderatorke su bile Snežana Tabački i Jelena Memet, a autorka je bila gošća i odgovarala na pitanja.

Snežana Tabački je podsetila da su obe drame uprizorene i da se predstave po njima igraju u Bitef teatru, u Beogradu i Vranjskom pozorištu. Istakla je da je predstava „Radnici umiru pevajući“, u produkciji Hartefakta i Bitef teatra, bila apsolutni pobednik Sterijinog pozorja 2012, a da je Olga Dimitrijević dobila Sterijinu nagradu za savremeni dramski tekst. Dodala je da je drama situirana u Srbiji, u vreme tranzicije i loših i kriminalnih privatizacija., te da su glavni junaci - radnici bez egzistencije, bez plata i zdravstvenog osiguranja, koji stupaju u štrajk. Taj štrajk se završava neslavno. Radnici će se međusobno podeliti, a jedna od štrajkačica glađu će umreti, ponavljajući pred smrt „da neće da joj deca žive u ovoj zemlji“. Drama je pisana u stihu i praćena horskim pevanjem majki, pa se može reći da se radi o mjuziklu, bez muzike, sa turbo folk songovima.

Govoreći o „Narodnoj drami“, Jelena Memet je navela da je to priča o ljubavi dve devojke u srpskoj zabiti. U tekstu se propituje žensko pitanje, položaj žene kao supruge, majke, kćerke. u tradicionalnoj porodici, te mogućnost njene emancipacije i posledice toga. U drami obe žene postupaju u skladu sa sobom i to rade vrlo odlučno, pokušavajući da pronađu svoju sreću. Specifičnost je da su glavni likovi kćerka lokalnog tajkuna i jedna folk pevačica, koje su uz to i lezbijke. U tekstu se propituje i mogućnost za pobunu unutar patrijarhata, koji ne čini dobro ni ženama ni muškarcima. Obe junakinje više funkcionišu kao opšti primer ženskog pitanja u Srbiji, nego što se tematizuje njihova seksualnost.

Istakla je takođe da je i kod ove drame priča ispričana u maniru turbo folk songova.

Nakon predstavljanja obe drame, gošći su postavljena i neka pitanja. Jedno od njih se odnosilo na folk i turbo folk songove, odnosno na opravdanost njihovog korišćenja u tretmanu vrlo teških tema, koje se tiču siromaštva, ranjivih društvenih grupa, poput radnika i radnica u tranziciji, lezbijki itd.

Polemiziralo se i sa tvrdnjom autorke da turbo folk poseduje određeni subverzivni potencijal.

Po mišljenju nekih učesnica u diskusiji, folk muzika često podržava neke dominantne vrednosti koje se mogu označiti kao negativne, songovi su banalni i trivijalni, pa im nije mesto u socijalno-angažovanim dramama.

Odgovarajući na ova pitanja, Olga Dimitrijević je rekla da je oduvek volela melodramu, kao i većinu dramskih i književnih žanrova koji su smatrani ženskim i stoga manje vrednim, te da stoga u svojim tekstovima zadržava melodramsku matricu radnje. Objasnila je da smatra da je to baš ono što nas tera da se smejemo i plačemo i da snažno emotivno proživljavamo događanja na sceni, istovremeno uvodeći u prvi plan i društveni kontekst. Folk pesme funkcionišu na sličan način kao melodrama., pa iako je u njima uglavnom primarna ljubavna priča, one dobivaju svoje društveno značenje u širem kontekstu. Folk muzika je, po njoj, široko, kompleksno i nepregledno polje i nepravedno je svoditi je samo na turbo folk. Složila se da folk često podržava neke dominantne vrednosti koje bismo označili kao negativne, ali je potvrdila da on istovremeno subverzira ili im se čak otvoreno suprotstavlja, te da ne namerava da ga se odrekne.

Priredila po sećanju:
Snežana Tabački

Drugi dan sastanka je započeo predstavljanjem *aktivnosti Mreže Žena u crnom Srbije u predhodnom periodu.*

Miloš Urošević je govorio o uličnim akcijama i praćenju suđenja za ratne zločine, Staša Zajović o aktivnostima vezanim za Ženski sud, Gordana Subotić, o nezavisnom monitoringu sprovođenja Nacionalnog akcionog plana za Rezoluciju 1325, „Žene, mir bezbednost“, a Marija Vidić o radu Grupe za video aktivizam.

U okviru debate *Identitet, klasa i žensko pitanje u turbo i pop folk kulturi* bilo je reči o političkom, socijalnom, klasnom i rodnom aspektu turbopop folk muzike i medijske kulture, sa naglaskom na aktuelne teorijske, kulturne i aktivističke kontroverze vezane za ovaj fenomen. U debati su učestvovali Ivana Kronja, Olga Dimitrijević i Dragan Jovanović, a svoj pisani prilog je dostavila Miroslava Malešević. Debatu je moderirala Ivana Kronja.

Po rečima Ivane Kronje, „Turbo-folk je više sociološki i istorijski, a manje muzički pojam, iako ga neki muzikolozi, kao Jasmina Milojević definišu kao folk muziku raznovrsnog porekla, kao vrstu miksa domaćeg folklora sa azijskim folklorom, koji je već modifikovan, pod zapadnim uticajem. Uz to ide i tehno-matrica, tako da se turbo-folk može smatrati posebnim muzičkim žanrom. To je medijski kulturni model devedesetih koji je samo deo čitave istorije narodne i popularne novokomponovane muzike, nakon Drugog svetskog rata. Za taj period možemo da kažemo da predstavlja moderno doba Jugoslavije i post-Jugoslavije, gde se narodna muzika proteže na čitavoj skali, od izvorne do popularne, dok izvorna narodna muzika danas uživa status visoke umetnosti. O tome je jako puno pisao i govorio profesor Miško Šuvaković. Kada folk muzika izlazi iz zatvorene zajednice i svoje ritualno-tradicionalne uloge u okviru narodnih običaja, i ulazi u period masovne kulture i moderne zajednice, ona se transformiše. Rađene su studije konzumiranja muzike, od one koja se konzumira uz fizičko prisustvo izvođača, do one koja je tehnički posredovana u masovnoj produkciji ploča, kasete, medijskih – radio i TV programa, itd., sve do internet, danas. Ovaj proces prati fenomen globalizacije kulture koja se dešava kroz mas-medijsko i industrijsko, ne uvek, kvalitetno prožimanje raznolikih kulturnih i muzičkih uticaja, a u slučaju našeg turbo ili

neofolka, posle 2000. godine, za to postoji isključivo visokokomercijalna motivacija. To bi bio razvojni put ove vrste muzike. Nakon 2000. godine, nema tako izrazitog političkog predznaka vezanog za folk, koliko ga je bilo u devedesetim, imamo neke promene. Znamo da su 90-ih bile na vlasti dve partije, SPS i JUL, državom se vladalo po sistemu kartela. Sama televizija Pink, ozloglašeni stožer Miloševićevog režima, od 2000-te prilazi demokratskim vlastima. Prof. Čeda Čupić, moja malenkost i mnogi drugi intelektualci, smatrali smo da je u revolucionarnom zanosu trebalo uništiti zgrade TV Pinka i RTS-a, možda tada Đinđić ne bi ni bio ubijen. Ali, nova vlast se na ove medije oslonila kao na svoje kanale komunikacije sa stanovništvom, nemajući ni sama jako uporište. Ta muzika stekla je auru homogene mas-medijske kulture, koja je postala masovna hiper-industrija, a šefovi odnosno proizvođači zvuka devedesetih ostali su u toj muzičkoj industriji na visokim pozicijama. Ono što danas imamo u zemlji, ne samo u muzici, jeste dominacija kulture siromaštva, glamurizaciju bede, ali i prodor onoga što teoretičari medija u SAD pežorativno nazivaju „white trash“ – kultura „belog đubreta“, odnosno najsiromašnijeg neobrazovanog stanovništva, koje se pred kamerama i u tabloidima udara i pljuje i na najsiroviji način iznosi svoje emocije. Ovakva medijska kultura spada u potrošačku kulturu niskih emocija, neke vrste ekscesa. Za današnje medije i kulturu uopšte karakterističan je prodor intime u javnost, to jest zamena ličnog i javnog. Sa pojavom interneta i savremenih medija dolazi do fenomena preteranog izlaganja intime u javnosti, naročito pornografski intimnog, koje se unovčava. Pošto smo i mi deo sveta, na ovaj ili onaj način, to se događa i u našoj javnosti. Kao i drugde, naročito u najširem delu stanovništva, koje deli iskustvo kapitalističke depresije i krize, ovaj trend se ispoljava kroz populističku medijsku kulturu.

Što se tiče akademskih analiza turbo-folka, one su se pojavile prvi put nakon pada Miloševićevog režima. Više puta je citiran Platon, koji je u „Državi“ naglašavao da muzika izražava mnjenje i emocije stanovništva, te je stoga ključna za celo društvo. To je tačno, jer se kroz tu muzičku matricu prepoznaje i etnički i socijalni identitet. U sve vrste rasprava, pa i aktivističkih, o turbo-folku, uključene su velike strasti i velike emocije, uzajamni napadi i ideološke diskvalifikacije drugih koji drugačije misle, te različiti akteri dolaze u latentni sukob oko interpretacije ovog fenomena. Sam termin turbo-folk, posmatran bez predrasuda, odnosi se na urbani, a ne ruralni fenomen, naročito posle 2000. godine. To je pokazala i moja magistarska teza: u mojoj analizi muzičkih spotova folk muzike, u uzorku od pedeset spotova novokomponovane i turbo-folk muzike, samo jedan se odvijao na selu. Dakle, radi se o urbanom, globalnom fenomenu.

Prosvetiteljsko-emancipatorni model je jedan od dva intelektualna bloka, koji su izdvojile Tanja Marković i Ana Vujanović, u svojoj političkoj interpretaciji turbo-folka, dok je drugi blok - onaj demokratsko-populistički. U ovom prvom bloku su „neomarksistički teoretičari zabrinuti za društvene vrednosti“ (Jasmina Milojević) – tu spadamo moja malenkost, prof. dr Dragičević-Šešić i američki sociolog Erik Gordi. Metodologija koju sam koristila u knjizi „Smrtonosni sjaj“, objavljenoj 2001., je kompletno zasnovana na Britanskim studijama kulture i sociologiji omladinskih potkultura, koja je pre svega rađena u Britaniji i SAD, a primenjivana je i kod nas, osamdesetih godina (Ines Prica i drugi autori). Ivan Čolović i Sveta Lukić su kao neomarksistički sociolozi post-frankfurtske škole analizirali upravo ono što će kasnije neki upotrebiti, bolje reći zloupotrebiti – pojam i problem tzv. „kulturnog rasizma“, odnosno odbacivanja naroda i novokomponovane muzike, i to su učinili sa razumevanjem i empatijom. Dakle, postoji tradicija analize novokomponovane muzike kao narodnog i društvenog toka, koji se ne odbacuje sa neke visine kao „prostakluk“, već se nastoji da se on objasni i sociološki razume u datom kontekstu realnog života i publike i umetničkom kontekstu. Zatim imamo, posle 2000-te, i demokratsko-populistički model, gde imamo grupu

koja je bila jako glasna, ali nije nešto naročito niti mnogo napisala o ovoj temi, u okviru teorijskog časopisa „Prelom“, gde je izbačen i taj nesretni pojam „kulturnog rasizma“. Oni su tada napali i mene, pa ću kasnije reći šta o tome mislim. Rekli su kako je srpska buržoazija, iliti nacionalistička elita, pre svega, odgovorna za ratne zločine, a ne sami pevači (što se uostalom, uz par izuzetaka, podrazumeva). Ali to nisu bili samo, po meni, ratni zločini, već i kartelizacija zemlje, širenje uličnog kriminala, umiranje zbog loših bolnica, osiromašenje, kulturna izolacija, nemanje prevoza, itd., što se na žalost nastavlja i danas, samo u drugom ključu (pod drugim vlastima i floskulama). U ovom bloku bio je objavljen i rad Dušana Maljkovića, ali i Olge Dimitrijević, koji je po meni jedini akademski fundiran. Jako je teško kritikovati turbo-folk, to je vruć krompir, može biti shvaćeno da kritikujete ili nipodaštavate široke narodne mase. To je postao jedini, unifikovani kulturni model koji pod svojim kišobranom ujedinjuje sve segmente publike, koji je uključio i druge matrice, kao što su pop i rok, ta takozvana urbana kultura zapadne provenijencije, pa i njenu lokalnu manifestaciju kod nas, on je to usisao u sebe, preradio i postao jedina savremena pop-kultura ovde. Dakle, nikakvo omalovažavanje publike ne dolazi u obzir. Ono što je važno u političkom, aktivističkom i teorijskom smislu jeste prepoznavanje društvenih značenja ove savremene muzike poslednjih godina. To je dugoročni kanal muzičke proizvodnje, koji danas već ima svoje tradicije, ima svoje značajne umetnike. Tu su npr. Toma Zdravković, Silvana Armenulić, onda Ljuba Aličić – to je čovek koji dobro peva. To je jedna subkultura sa značajnom tradicijom, koja je kreativno interpretirana kod Olge Dimitrijević u drami „Radnici umiru pevajući“, konceptualno, gde se koriste pesme iz te tradicije. Postoje mnogo drugačije, umetničke obrade ovog fenomena, brutalnije, kao u predstavi „Turbo-folk“ hrvatskog pozorišnog reditelja Olivera Frlića. Pričao mi je prijatelj o jednoj sceni, posle izvođenja ove predstave na Festivalu u Užicu, gde je čovek iz publike ustao i rekao da je pesma koja je obeležila njegov život, prikazana kao najprimitivnija. To je politički brutalizam koji teži sučeljavanju. Ono što je novo jeste samo-prepoznavanje LGBT populacije u ovoj muzici, naročito kada je u pitanju estradna zvezda Jelena Karleuša. To je toliko autentično prepoznavanje i samopovezivanje ove zajednice sa datim fenomenom, da ga je nedopustivo odbaciti sa neke visine, ja lično to i ne radim, već se mora ovaj, po meni, zanimljiv fenomen, drugačije čitanje jednog mejnstrim kulturnog modela zabave, odgovorno analizirati.

Kod Olge u njenom akademskom radu o turbo-folku ističu se dva značajna momenta, jedan je momenat roda kao performansa, prenaplašenosti ženskosti i ženskog tela, koja onda daje mogućnost ne samo učitavanja značenja, već i prepoznavanja, u kojem se ona problematizuje. Meni je to veoma vidljivo u slučaju pevačice Tine Ivanović, na primer, u pesmi gde se kaže: „Danas Montenegro, sutra Monte Karlo, a preksutra me ljubi na Kipru i na Kubi...“ – ...sve su to kriminalna i mesta „pranja novca“, a ona deluje očajnog i zabrinutog lica i izmučenog, operisanog tela u svojoj fizičkoj reprezentaciji. Ja ovakvo prikazivanje tela tumačim socijalno, tu se očituje čežnja za boljim statusom i očaj, ali i stalna glamurizacija, da svi treba da izađemo na tržnicu tela metaforično ili bukvalno, dok sa druge strane zaista imamo taj kvir-momenat prenaplašenosti tela i ženstvenosti. U tekstu i nastupu tu figurira momenat melodrame, gde je Olga mene edukovala i hvala joj za to, jer je to važno za razumevanje folk tekstova i ogromnog mazohizma tih pevačica: Postavlja se pitanje šta se tu u stvari dešava? Očajnički narativi ovih pesama pokazuju koliko sreća očajne ženske junakinje zavisi od patrijarhalne figure muškarca koji treba da prihvati tu žensku junakinju, od njenog socijalnog statusa i položaja, da za nju uklopljenost u patrijarhalni sistem predstavlja jedini vid tog istog socijalnog položaja i statusa, od koga zavise celokupna njena emocionalna i psihološka egzistencija i dignitet. Takva uklopljenost se pokazuje i kao jedini pokazatelj da mi (narod, publika) postojimo, da nismo potpuno marginalizovani. Ali, u međuvremenu patrijarhat se raspao tako da mi žene ne možemo ni tu da uđemo, da dobijemo neku mogućnost

ulaska u konzervativni brak, a kamoli u neki drugi liberalniji identitet, i o tome tragično pevaju te pesme.

LGBT zajednica prepoznaje ove rodno prenaplašene i melodramske elemente u turbo-folku kao svoj senzibilitet, dajući toj muzici i medijskoj industriji i jedno dodatno, drugačije značenje. Ovakav fenomen proširenog značenja određenih kulturnih proizvoda i sadržaja nije nepoznat u sociologiji kulture i omladinskih i drugih potkultura. Navešću jedan primer za to. Osamdesetih godina kada sam ja bila tinejdžer, All Star Converse patike na potkulturnoj omladinskoj sceni Beograda i bivše Jugoslavije imale su značenje izuzetnog prestiža, uživale su kulturni status. Došlo je do mitologizacije i fetišizacije ovog stranog proizvoda, do koga su mogli doći samo sinovi i kćerke takozvane crvene buržoazije, ili neko ko je puno štedeo ili imao rođake u inostranstvu; međutim, na Zapadu, na primer u SAD, te su se patike prodavale za pet dolara, nosili su ih mahom siromašni slojevi, Afro-Amerikanci.”

Reč je nakon toga uzela Olga Dimitrijević, koja je otvorila neka pitanja. Rekla je da se turbo folku ne može prići jednostrano i da je situacija sa turbo folkom znatno kompleksnija nego što to izgleda na prvi pogled. Potom je dodala sledeće: “Diskusija može da se vodi na nekoliko nivoa. Već duže vreme imam želju da sakupim na jednom mestu sva različita viđenja, pa da vidimo gde smo, šta nedostaje da to bude urađeno. Mislim da sam počela da se bavim turbo-folkom iz lične potrebe kako bih shvatila šta sa mnom nije u redu. U trenutku kada počinjem da studiram, radim, pišem, već se uveliko u okviru gradskih sfera mojih prijatelja, mojih roditelja i prijatelja mojih roditelja, kao i prijatelja mojih prijatelja, na folk gleda kao na nešto nisko, vredno prezira, nešto što je direktno izazvalo sunovrat svih vrednosti, jedinog krivca za to i jedinog problema koji u tom trenutku država Srbija ima. Sve je potpuno fantastično, privatizacija ide punom parom, samo kad ne bi bilo ovih ‘narodnjaka’. U velikom broju akademskih studija nailazimo na pasaže koji kažu da su niski kulturni model prihvatili oni koji nisu putovali, nisu mogli upoznati Hrvate i Slovence, osim u vojsci. Reč je zapravo o Mileni Šešić, koja samo što ne kaže: došli su, sišli štetočine u grad i razmontirali ga. To je jedna od prvih knjiga koje su dosta odredile kako će se misliti o folku, koja je direktno postavila tu dihotomiju selo-grad, izgubivši iz vida da mi često govorimo o prigradskom, gradskom ili seoskom stanovništvu, gubeći iz vida gomilu drugih stvari. Uzrok tome je i sam trenutak u kom se ona objavljuje, početkom devedesetih. Ta knjiga govori o selu osamdesetih i u njoj se upoređuju kulturne navike ljubitelja književnosti i novokomponovane narodne muzike. Već se vidi namera da se preko ljubitelja književnosti, dokaže kako su ovi drugi ljudi bezvredni. Problem nastaje automatski i time što je takva podela užasno dženderovana. Dosta feministkinja zaboravlja da se svaki put kada se govori o sunovratu vrednosti, to odslikava preko tela jedne pevačice, te vrlo brzo sklizne sa kritike patrijarhata i patrijarhalnog modela, na samo telo, kako ono izgleda i odakle toj ženi pravo da se tako ponaša. Svaki put kada neko napiše gologuza pevaljka, ja čupam kosu i kažem ljudi ovo je mizoginija, hajde malo da govorimo o tome kakva je pozicija tog tela na sceni, koliko je izloženo napadima sa svih strana, koliko se preko tog tela prelamaju potpuno različite politike. Samo to telo govori zapravo o silnoj diskriminaciji kojoj je izloženo. Što pre ovo uvidimo, tim pre ćemo stići negde sa diskusijom o tome: kada folk postaje retrogradan, nacionalistički, subverzivan itd.

Ivana Kronja je mišljenja da je od samog početka turbo folk pornografski intoniran, pa je za nju zanimljiva upravo feministička kritika turbo-folka, pri čemu ukazuje na to da kritika ne znači napad, odbacivanje i vređanje, već kritičku analizu.

Olga Dimitrijević smatra da je važno do koje mere ide ta kritika tela, a od koje tačke se uviđa da to telo ima neki svoj subjektivitet, svoju seksualnost i rod, odnosno koliko je samo to telo

sposobno da proizvede različita značenja. Potseća na Seku Aleksić, koja peva kako je super na Balkanu, a pri tome je stožer nacionalnog identiteta i u svom nastupu koristi elemente direktnog performansa, čime direktno i istovremeno podriva taj identitet. Upravo je to najbolje u toj priči o turbo folku jer potvrđuje da mu se može prići sa mnogo strana.

Za Dragana Jovanovića se radi o glamurizovanom telu koje nastupa kroz neku vrstu kulturne industrije, a zapravo je jasno da nacija, država, politike zapravo raspolažu tim telom. S tim u vezi kaže: “To znaju oni koji su bili po vojskama, bolnicama, ratištima, koji se leče po lošim bolnicama, žene koje abortiraju, ljudi koji se raspadaju. Na svakom telu se može videti u kakvom društvu živi i to je ono što se sreće svaki dan u životu. Sa druge strane imamo ovo glamurizovano telo, koje je zapravo jedno preparirano telo, preko koga se vode neke određene politike, koje će nama reći da mi ipak živimo u nekim sistemima koji su daleko bolji od naše realnosti. Prikazuje se idealizovano telo. Ono što ja cenim u toj Olginjoj analizi jeste što je pokazala sve moguće politike preko tog tela. Turbo-folk i kulturna industrija moraju se repolitizovati, one se moraju politički čitati. To nije nikakva spontana zabava, naravno jeste i to, jer ispunjava ljudima život, definiše sve ono što svaki čovek ima, neki emotivni, socijalni, intelektualni kapacitet, ali se danas ideološki i politički ratovi vode preko tih kulturnih industrija, odnosno onog što zovemo kulturom. Znamo da je kultura kao vojska, policija - mehanizam koji ljudima određuje njihove međusobne odnose i vrednosti, koja na sofisticiran način određuje ljudima živote.

Ono što je meni najinteresantnije je jedna vrsta medija, mehanizma uz pomoć kojeg su Miloševići menadžeri i ideolozi napravili takvu industriju, u nju napumpali politiku koja je njima odgovarala i pokazali da više ne postoji klasa, da mi svi delimo jedan isti model, da svi, uključujući najveću sirotinju slušaju turbo-folk, te da smo svi mi isto. Tada je taj muzički i medijski pravac bio u funkciji razaranja, pljačke, zapravo redistribucije imovine, privilegija, moći, kroz ono što zovemo tranzicija. Čitava ta muzička industrija, kao deo oligarhije koja ovde vlada, donosi vlasnicima, aproksimativno, profite od oko 200.000.000 eura, na godišnjem nivou, izvan crnih kanala, dok je budžet za kulturu Republike Srbije 55.000.000 eura, na godišnjem nivou. To je dinamična industrija, koja je danas između ostalog, u funkciji glamurizacije siromaštva, zadovoljstva, stila, tržišta itd. Kako je jednom rekla Ivana Kronja, “dok se na Zapadu za uspeh različitih muzičkih žanrova koristi kao parametar muzički kriterijum, pri čemu u toj industriji rade najbolji aranžeri, muzičari, stilisti, advertajzeri, dotle se u Srbiji koriste prevashodno pornografski kriterijumi”.

Olga Dimitrijević smatra da to nije sasvim tačno jer mi ne znamo kako se odvijaju stvari u javnosti, niti u publici, jer niko nikad nije uradio istraživanje publike (audience research). Podseća na to da niko ne govori zašto su deca u ‚Zvezdama Granda‘ eksploatisana, zašto im se oduzima 70% prihoda, već svi govore o tome kako se Rada Manojlović obukla.

Ivana Kronja ne sumnja da postoje paramuzički, medijski formati, koji promovišu tu istu kulturu te da je sva muzika pod datim predznakom što omogućava da Saša Popović nastupa kao gospodar života i smrti hiljade, miliona ljudi, lokalne autokratije i kapitalističke piramide moći. Kaže da nemamo solidno organizovan univerzitet, niti je istraženo i napisano ono što bi se zvalo istorija domaćih medija, radija i televizije, kako bi bilo ko mogao da tvrdi ko je bio najveća zvezda, kako je to funkcionisalo itd. Slaže se sa Olgom Dimitrijević da nije urađeno istraživanje publike, te da se sve svodi na nivo političko-filozofskih eseja, ali misli da nema uslova za istraživanja sa terena.

Za Olgu Dimitrijević je pogrešna teza da je Miloševićev režim izmislio turbo-folk da bi manipulirao narodom jer je, i pre njega, postojalo uporište odozdo, u narodu i nije nešto što je nametnuto odozgo.

I Dragan Jovanović drži da je turbo folk krenuo još sedamdesetih, kada su započele sve moguće deregulacije države: Tačer, Regan, deregulacija dolara, uništenje socijalne države, kada su britanski laburisti uvideli da pop-politike mogu objediniti narod, bolje od sindikata, političkih stranaka, partija. Dodaje da se Milošević lepo uklopio u sve to, preko raznih televizija, preko Palme itd, dok se danas od strane srpske neoliberalne oligarhije, veoma dobro koriste: takmičarski duh, razna takmičenja koja se organizuju preko medija, *Farme*, *Imam talenat* i slično, koja nude snove o velikom bogatstvu.

Ivana Kronja se slaže da sva ta takmičenja služe da se prikaže da tranzicija nije završena i da mi svi u tome možemo učestvovati, kako bi se lakše prihvatilo postojanje društvene piramide i činjenica da je većina stanovništva pri njenom dnu.

Priložila svoje izlaganje:
Ivana Kronja

Transkript diskusije:
Saša Kovačević

Prilog Miroslave Malešević
O novokomponovanoj muzici i turbo-folku

Miroslava Malešević zbog bolesti nije prisustvovala sastanku, ali je priložila izlaganje u nastavku. Ona je između ostalog napisala sledeće:

„Od samih njenih početaka (ne sasvim precizno, ali recimo od osnivanja Radio Beograda, 1930-ih, kad te tzv. novokomponovane pesme počinju da se snimaju, emituju, kad se broj konzumenata povećava, odnosno kad se pojavljuje fenomen publike, one ne nailaze na naklonost stručne kritike i obrazovane javnosti - onoga što se zove kultura. Sevdalinka je bila najradije slušana muzika.

Slično je bilo i posle rata: kritika je insistirala da je nova pesma dekadentna, puna tuđinskih elemenata, puna orijentalnih nakita, potpuno stranih našoj (šta god to bilo "naše") narodnoj muzici koja je jednostavna i monumentalna itd. Još ranih 50-ih kritičari su pisali da su emisije narodne muzike izgubile srpski karakter.

Kulturne elite odriču novokomponovanoj muzici od njenog nastanka estetsku vrednost. Često je i podsmevanje na račun njenih konzumenata, izvođača itd. Kritika ima vrlo skeptičan stav prema promenama u skladu sa vremenom i društvenim prilikama "odnarođenog naroda".

Forsira se "oživljavanje zaboravljene tradicije", traga se za etnomuzikološkim zapisima.

Ekspanzija novokomponovane muzike je 1960-ih. U zbirkama novih narodnih pesama nastalih u tom razdoblju dominira tema ljubavi. Čak dve trećine pesama su posvećene neverstvu, samoći, rastanku od voljenih osoba, pogrešnim izborima, tuzi zbog izgubljene ljubavi. Socijalne promene koje ruše tradicionalne odnose rađaju poseban motiv pesama, a to je kafana, uteha uz čašu.

Devedesetih u Srbiji dominira turbo folk: mešavina mnoštva muzičkih tradicija, stilova, domaćeg folka, zapadnog popa i orijentalnih ritmova, savremenog elektronskog i tehno zvuka. Nastanak turbo folka koincidira sa raspadom Jugoslavije i početkom ratova na njenom tlu. Turbo koincidira sa najmračnijim periodom srpske istorije.

Postoje dve kritike turbofolka: jedno je kritika njegovih ideoloških aspekata, uloge u promovisanju kriminala i nasilja, i uopšte vrednosti koje su suprotne vrednostima koje treba afirmisati u demokratskom društvu. Druga kritika je dolazila od "nacionalno svesne" javnosti, koja je u orijentalnim zvucima turbofolka prepoznavala "iranizaciju" srpske tradicije i zahtevala da se ti maligni elementi odstrane. Politička kritika turbofolka, pak, obuhvatala je i nacionalizam, prepuštanje tržištu i populizmu da diktira ceo javni prostor, feminističku kritiku (odnos prema ženi kao bezglasnom trofeju i objektu žudnje, o pevačicama - telu kao robi...). Ono što turbofolk akteri nude u devedesetima dijametralno je suprotno stvarnosti: stvarnost turbofolka bilo je društvo u kome su vođeni ratovi za etničke države, izbegličke kolone, silovane žene neprijatelja, društvo u kome je izbrisana granica između nadzemlja i podzemlja, u kome je plata iznosila tri marke, inflacija se merila milijardama. Dobra recepcija turbofolka danas u bivšim jugoslovenskim republikama kao na primer u Sloveniji je vrsta subverzije, protesta protiv etnocentričnosti slovenačke kulturne elite i otvorene netrpeljivosti prema sopstvenim građanima "južnjacima", „čefurjima“.

Preuzeto sa Podlistka avgust – septembar

Uredila: Tamara Kaliterna

Usledila je rasprava, pod nazivom ***Kritičko promišljanje zajedničkih aktivnosti Mreže Žena u crnom***, koja je obuhvatala dva segmenta: ***Ženski sud - feministički pristup pravdi i Mirovni aktivizam***.

U prvom delu, vezanom za Ženski sud, učestvovala su : Anelija Najdenov, Manda Prišing, Marija Kovačev, Milka Rosić, Mirjana Mijajlović, Marija Penčić, Marijana Stojčić, Marija Perković, Snežana Obrenović, Slavica Stanojlović i Staša Zajović. Cilj je bio da se dogovore i utvrde buduće aktivnosti.

Kao rezultat dogovora, usvojen je plan aktivnosti u okviru Ženskog suda za period septembar – decembar 2013 i obaveze aktivistkinja – koordinatorke na animiranju potencijalnih svedokinja na Ženskom sudu. Žene u crnom, kao koordinatorke ukupnih aktivnosti, preuzele su obavezu da pošalju svim koordinatoricama *Vodič za razgovor sa potencijalnim svedokinjama*, kao i *Vodič za filmove "Halimin put" i "Pismo ocu"*.

Drugi deo debate je bio posvećen ***mirovnom aktivizmu*** u Srbiji i svetu, a moderatorka je bila Marijana Stojčić.

Na temu ***Mirovni aktivizam – aktivistički biciklizam***, govorili su Vladimir Jevtić i Nađa Duhaček.

Vladimir Jevtić je rekao da je akcija pod nazivom „aktivistički biciklizam“ organizovana po prvi put, povodom obeležavanja 22 godišnjice genocida u Srebrenici, a podržana od strane Žena u crnom i Rekonstrukcije Ženski fond. Dodao je sledeće:

„Radilo se o neformalnoj grupi od nas desetak, koji smo biciklima, od 8 do 11 jula, prešli rutu od Beograda do Srebrenice, preko Šapca i Loznice. Prvi dan smo vozili od Beograda do Šapca. Popodne su nam se pridružile aktivistkinje Žena u crnom i zajedno smo organizovali/e stajanje za Srebrenicu. Sledeći dan je nastavljena vožnja do Loznice, gde smo takođe sa Ženama u crnom ponovili stajanje za Srebrenicu. Nakon Loznice, smo nastavili put do Srebrenice i Potočara, gde smo 11 jula prisustvovali komemoraciji srebreničkim žrtvama.

Po prvi put smo u Šapcu i Loznici učinili nešto na planu suočavanja s prošlošću i podsećanju građana tih mesta na genocid u Srebrenici. To je bilo veoma važno jer su lokalne institucije sa

tog područja bili logistička baza za agresiju na BiH i za izvođenje operacija koje su dovele do genocida u Srebrenici. U oba grada je bilo nesrazmerno mnogo policije: na nas stotinak civila, bilo je barem pedesetak policajaca. Policija nas je pratila i tokom celog puta. Doček u Bratuncu je bio veoma hladan. Usput su nam svašta govorili. U Potočarima je bila sasvim druga slika i veoma srdačan doček. Bitno je da je na sasvim novi način pokušano da se obeleži genocid u Srebrenici i skrene pažnja na ono što se dešavalo.

Smatram da je akcija imala smisla i da sličnu akciju treba nastaviti i sledeće godine, posebno u Zapadnoj Srbiji, kako bi se skrenula pažnja ljudima u tom kraju na činjenicu da su ne samo odgovorni, već i sukrievci za agresiju na BiH i za genocid u Srebrenici“.

Nađa Duhaček je pozvala prisutne da se priključe akciji sledeće godine i time izraze solidarnost sa onim ljudima koji su stradali u naše ime. Naglasila je da je među učesnicima i učesnicama bilo i onih koji nisu bili informisani o tome kuda i zašto idu, niti o srebreničkom genocidu, te da je potrebno da se do sledeće godine akcija bolje promoviše i pravovremeno izvrše sve pripreme.

Transkript:
Snežana Tabački

U okviru teme ***Feministički internacionalizam*** Staša Zajović je govorila o učešću na Međunarodnom susretu Žena u crnom u Montevideu (Urugvaj), koji je održan od 19. do 24. avgusta 2013 i na kom su prisustvovala predstavnice članica mreže Žene u crnom iz Argentine, Urugvaja, Čilea, Kolumbije, Gvatemale, Konga, SAD, Velike Britanije, Belgije, Srbije, Jermenije, Italije, Španije, Švedske i Izraela (ukupno 60-ak učesnica). Iz organizacije Žene u crnom iz Beograda na skupu su bile Staša Zajović i Zorica Trifunović.

Svoje utiske o Urugvaju i XVI skupu u Montevideu, Staša je iznela još jednom, na predavanju 18. septembra u beogradskim prostorijama Žena u crnom.

U nastavku se nalazi duži prilog sa beogradskog predavanja.

U okviru teme ***Feministički internacionalizam*** Staša Zajović je govorila o učešću na Međunarodnom susretu Žena u crnom u Montevideu (Urugvaj), koji je održan od 19. do 24. Avgusta 2013 i na kom su prisustvovala predstavnice članica mreže Žene u crnom iz Argentine, Urugvaja, Čilea, Kolumbije, Gvatemale, Konga, SAD, Velike Britanije, Belgije, Srbije, Jermenije, Italije, Španije, Švedske i Izraela (ukupno 60-ak učesnica). Iz organizacije Žene u crnom iz Beograda na skupu su bile Staša Zajović i Zorica Trifunović.

Staša Zajović je potom, 18. septembra u beogradskim prostorijama Žena u crnom govorila pred 25 osoba o XVI Međunarodnom skupu Globalne mreže Žena u crnom.

U nastavku se nalazi duži prilog o ovom skupu, kao i o Urugvaju.

Prilog:
Staša Zajović

„Nijedna žena ne sme da bude bojno polje“

XI skup Međunarodne mreže Žena u crnom

Skupovi Međunarodne mreže Žena u crnom se odvijaju uvek u alternativnim prostorima, izvan oficijelne podrške, a XVI skup je bio nešto drugačiji – imao je institucionalnu podršku levičarskih vlasti u Urugvaju. Predsednik Republike Hose Muhica (Jose Mujica) je proglasio XVI Međunarodni skup Mreže ŽUC-a događajem od nacionalnog/javnog interesa, a grad Montevideo je u čast skupa proglašen „gradom mira“. Ana Oliveira, gradonačelnica Montevidea je učesnice pozdravila rečima: „Podržavamo kongres Međunarodne mreže Žena u crnom jer je značajan za sve nas, jer ima poseban značaj za celo urugvajsko društvo“. Institucionalna podrška nije značila nikakvo 'mešanje' u karakter mreže zasnovan na odbijanju svih oblika politike rata i nasilja, pre svega one koju vodi država ili zajednica u kojoj živimo a potom i svih ostalih; građenje solidarnih veza, saveza i koalicija sa ženama iznad svih državnih, nacionalnih i svih drugih granica i podela, globalne ženske mirovne politike zasnovane na denunciranju lokalnog/regionalnog/globalnog militarizma, neodvojivosti feminizma i antimilitarizma, itd.

Urugvaj se razlikuje od najvećeg dela zemalja Latinske Amerike a i šire brojnim civilnim i demokratskim dostignućima, od kojih valja samo nabrojati neke:

- To je jedna od retkih (a verovatno i jedina zemlja) na svetu u kojoj je zakonski od 2011. regulisana finansijska pomoć/reparacija, kao i psihološka podrška deci koja su siročad zbog porodičnog nasilja (čija je majka ubijena u femicidu); svakom detetu određeno je mesečno primanje u visini starosne penzije; određen je poseban mesečni dodatak za učenike i studente, itd;
- Abortus je legalizovan 2012;
- Nedavno je usvojen Zakon o homoseksualnim brakovima uz mogućnost usvajanja dece: tih dana su uz ogromne državne i društvene počasti slavljena prva homoseksualna venčanja, svi mediji su ih prenosili, na svim stranicama glavnih novina su bile fotografije 'mladenaca', sve se odvijalo u duhu 'narodnog veselja';
- Veronauka ne postoji u školama, crkva je strogo odvojena od države: «Mi smo ateistički narod, oko 40% izjašnjavamo se kao ateisti/kinje. Urugvaj je prava laička država; uticaj Katoličke crkve ovde je najmanji u celoj Latinskoj Americi, veroispovest je isključivo privatna stvar, a ukoliko se to čini u javnim ustanovama, posebno u školi, može se računati sa otkazom», kaže jedna od organizatorki skupa Ana Valdes, koja je više decenija provela kao politička azilantkinja u Švedskoj a pre više od godinu dana odlučila je da se definitivno vrati u Urugvaj jer 'mi je postao neprihvatljiv rasizam u Švedskoj, a ovde toga nema'. I ona i druge Urugvajke sa ponosom govore: „Mi smo zemlja koja je uvek davala azil slobodarskim pobunjenicima iz cele Evrope: garibaldincima iz Italije, republikancima iz Španije, a među njima došlo je najviše anarhista. Mi smo potomkinje italijanskih garibaldinaca, španskih anarhista, ali i nepokorenih robova iz Afrike, indijanskih starosedelaca iz pampe.“

U Urugvaju živi oko 3 i po miliona stanovnika, više od 90% živi u gradovima, najvećim delom (oko 90%) su špansko-italijanskog porekla, a ostatak je afro-urugvajsko, indijansko starosedelačko stanovništvo, istočno-evropsko, libansko, itd;

- Urugvaj je jedna od prvih zemalja u kojima su žene dobile pravo glasa – ranih decenija XX veka su žene izborile pravo na razvod na vlastiti zahtev, stalno je rastao broj zaposlenih žena;
- Urugvaj je zemlja sa velikim brojem visokoobrazovanih osoba, a danas na Univerzitetu Urugvaja ima 70% žena;
- Urugvaj, uz Boliviju i Venecuelu, nema nijednu vojnu bazu SAD ili NATO-a, kojih ima 47 na području Latinske Amerike i Kariba;
- U Urugvaju je legalizovano konzumiranje marihuane – kao mera kojom se smanjuje ilegalna trgovina drogom.

Od vojne diktature do današnje levice na vlasti...

Međutim, Urugvaj je posle dugog razdoblja civilne vlasti preživeo i period vojne diktature od 1972. do 1985. Šezdesetih godina XX veka partijska oligarhija (Blancos i Colorados) smenjivale su se na vlasti. Dovele su zemlju u duboku ekonomsku krizu kao način da sačuvaju privilegije. Od 1968. vlasti pribegavaju sistematskom nasilju, uključujući i represiju nad snažnim društvenim pokretima, pre svega sindikalnom i studentskom. Među brojnim oblicima borbe kojom se narod suprotstavljao tom nasilju, bio je i oružani. Pokret gradske gerile Tupamaros ili MLN (Movimiento de liberacion nacional/Pokret za nacionalno oslobođenje) predstavljao je najorganizovaniju gradsku gerilu. Privukao je one koji su smatrali da su iscrpljene sve mogućnosti parlamentarne borbe ili legalni mehanizmi za transformaciju nepravednog i autoritarnog društva.

„Mi u Urugvaju, u gerilskom pokretu Tupamaros verovali smo da će se sve rešiti revolucijom i oružanom borbom“, svedočila je Ana, koja je 11 godina provela u zatvoru zbog „ideološkog uverenja“. „Uhapsili su me 11.9. 1973. Ja sam kćerka Jermena koji je preživeo genocid koji je počinila turska vojska. Bilo mi je najnormalnije da se borim protiv svake vojske i to sam i učinila kad je vojska u Urugvaju izvršila puč (1973-1985). Naša borba je bila predivna. Vodile smo političke debate, najviše smo bili inspirisani Čeom, kubanskom revolucijom, ali to nije bilo ograničeno na uske intelektualne krugove, nego na celo društvo, bilo nas je na stotine hiljada na ulicama a nismo imali ni telefona, svi smo osećali da smo deo promene, zajedno samo bili mi sa univerziteta sa radnicima. A onda je došao puč i oko 10.000 levičara je bilo u zatvoru, od toga 1.000 žena.“ Graciela je provela u zatvoru više godina. Njen je politički i sentimentalni drug (companero sentimental) ubijen, rodila je njihovo dete u zatvoru. Svedočila je takođe o tim vremenima, o sadašnjoj borbi za nekažnjivost.

Godine 1972. zabranjene su političke partije, studentske organizacije, zabranjena su sva okupljanja, a nakon toga je došlo do nasilja i torture ogromnih razmera: otmica, zatvora, zverstava, nestanaka, ali otpor nije prestajao. Parlament je raspušten juna 1973, zabranjen je CNT (anarhistički sindikati, Nacionalna konvencija radnika) koji su vodili herojsku borbu i generalni štrajk i kad je izvršen vojni udar. Iako za državu više nisu predstavljali opasnost, država je pod uticajem SAD/CIA a pod izgovorom da najveća opasnost preti od levičarske subverzije uvela 'doktrinu nacionalne bezbednosti' (preko kadrova obučenih u Školi de las Americas u Panamskom kanalu). Oni su u okviru plana Kondor proizvodili pučeve u Latinskoj Americi. To je ubrzalo proces pretvaranja demokratskog poretka i pravne države u policijsku državu i u državni terorizam. Tupamarosi su stupili na društvenu scenu ponovo 1985. nakon izlaska iz zatvora, kada su lideri tupamarosa zadobili simpatije u celom društvu, posebno odlukom da učestvuju u demokratskom političkom poretku. Zatvorenici su nakon izlaska iz zatvora dočekani sa ogromnim narodnim oduševljenjem i njihovi lideri su svoj moralni kapital gradili na toj narodnoj podršci: „Kad smo videli da nas ceo narod dočekuje, shvatili smo da je 22 godine borbe urodilo plodom i da treba da se spremimo za žetvu naše političke borbe. Ništa nije bilo uzalud“, izjavio je po izlasku iz zatvora Eleuterio F. Ujdbiro/Huidobro, tadašnji pripadnik Tupamarosa a sadašnji ministar unutrašnjih poslova Urugvaja. Vojska je bila diskreditovana, niko je nije prihvatao kao političkog aktera.

Nove demokratske vlasti koje su na izborima 1985. pobedile, htele su da se pokažu velikodušnima, da 'oprote' obema stranama (gerilcima i vojnoj hunti) za zlodela. Ovo 'izjednačavanje' u vidu 'teorije o dva demona' i do danas izaziva brojna sporenja i podele među levicom, posebno između bivših gerilki i gerilaca, o čemu će biti reči kasnije. Sem toga, celokupno društvo u Urugvaju je želelo da zaboravi užase tog vremena, nisu želeli

da se sećaju svakodnevnih poniženja tokom diktature. Dirljiva su i snažna svedočenja prosvetnih radnica o višemesečnim bojkotu nastave nakon vojnog puča. I danas građanstvo oseća neku vrstu kolektivne odgovornosti zbog vojnog udara, često se čuje „Kako nam se to dogodilo? Kako smo to mogli dozvoliti?“. Osećali su ne samo bes, nego i užasnu sramotu zbog poniženja koje im je nanela vojska, u strahu da se ne ponovi nasilje nakon vojnog puča. Zato su pristali na ovu vrstu „pacifikacije“.

Na delu je bio režim zločinaca nametnut čizmom, režim koji se nije oslanjao na podanost podanika, već isključivo na represiju i teror. To je, kako smatra filosof Nenad Dimitrijević, drugačije od kolektivnih zločinačkih režima. Neki zločinački režim su došli na vlast na izborima, kao dobrovoljna integracija podanika u režim, postojala je saglasnost između režima i podanika u zločinačkom poduhvatu (nacistička Nemačka i Srbija za vreme Miloševića).

Amnestija je proglašena 1985. i to za sve političke zatvorenike, kao čin reparacije koju je zahtevalo građanstvo jer je ono bilo glavna žrtva diktatorskog terora. Amnestijom nisu obuhvaćeni vojni, policijski i civilni akteri koji su počinili ‘zlodela u vidu neovlašćenih hapšenja, nestanaka lica ili koji su u tim zlodelima na bilo koji način učestvovali’. Zanimljivo je da se za ovu amnestiju zalagala i Katolička crkva i taj zahtev je postavljala i tokom vojne diktature. Amnestiji su prethodile brojne građanske akcije po celoj zemlji; marševi, sindikalni i studentski pokreti su pružali otpor.

Nakon izbora (1985.) nove vlasti su se založile za nacionalno pomirenje i konsenzus i već 86’ usvojen je Zakon o zastarevanju zločina počinjenih tokom diktature, čime su pošteđeni kažnjavanja mnogi akteri diktature. Godine 1989. bio je referendum o historijskom pamćenju koji je, nažalost propao (58% protiv i 42% za), što su mnogi tada a i danas to smatrali načinom da se prevaziđe traumatično iskustvo diktature. To je bio nacionalni konsenzus u vezi sa pomirenjem ili kako češće zovu „pacifikacijom“.

Skrivena istorija političkih zatvorenica diktature...

Knjiga „*Taokinje – skrivena istorija 11 političkih zatvorenica diktature*“, 2012. (Las rehenas – historia oculta de las once presas de la dictadura) je nastala i kao reakcija na nevidljivost gerilki od strane gerilaca nakon izlaska iz zatvora, što je posebno važno u tako originalnom i važnom gerilskom pokretu, koji je uživao veliku podršku stanovništva. Ovom knjigom bivše zatvorenice su odlučile da prekinu ćutanje o užasnom iskustvu u zatvoru, jer muški drugovi su samo o sebi pričali u svedočenjima o tom vremenu. Ova grupa od jedanaest (11) žena su bile najuticajnije u gerili, učestvovala su u velikim okršajima sa oružanim snagama, mnoge su provele dug period u ilegali, mnoge su bile ranjene u okršajima sa policijom, a u početnoj fazi u zatvoru su odmah preuzele liderske uloge, sukobljavale se verbalno sa vojnim osobljem po zatvorima.

U ovoj knjizi žene svedoče o neprekidnoj torturi i teroru: svakodnevnim premeštanjima iz zatvora u zatvor, ispitivanjima, totalnoj izolaciji, višemesečnim samicama, zabrani poseta porodica, terorisanju porodica, zabrani kontakta među zatvorenicama, seksualnim uznemiravanjima. Dželate je najviše razbešnjivalo to što zatvorenice nisu dopuštale da budu tretirane kao žrtve, već kao osobe sa jasnim ideološkim uverenjima i stavovima, a u zatvoru su ih svodili između ostalog na „glupače, stado ovaca koju su prevarili njihovi sentimentalni drugovi“.

Nakon izlaska iz zatvora muške kolege – gerilci - nisu o svojim drugaricama pričali. U tim okolnostima, zatvorenicama je bilo teško da govore o svom iskustvu, nijedna od njih nije prisutna u svedočenjima 'tupamarosa' a tek se u poslednje vreme neka istraživanja bave zatvorenicama.

U muškim pričama tupamarosa o zatvoru, samo se govori o velikim herojskim podvizima, dok je u pričama zatvorenica iz tog pokreta uglavnom govori o svakodnevnom preživljavanju, torturi.

Sećanja žena ne odgovaraju dominantnom herojskom diskursu, sećanja žena dovode u pitanja taj diskurs. One govore o bolu, o krhkosti, o emocijama, o slabostima... Zatvorenice u svom narativu govore o svom otporu, ali ne o ratničkom heroizmu. Ove žene svedoče o prijateljstvu među njima. Većina bivših gerilki je steklo feminističku svest tokom boravka u zatvoru ili tokom iskustva egzila. Mnoge među njima su danas među istaknutim aktivistkinjama u nenasilnim socijalnim pokretima - borbi za rodnu pravdu i borbi protiv nekažnjivosti.

Kad naši dođu na vlast, moraju nam stalno polagati račune...

Prva vlada Širokog fronta (Frente amplio) izabrana je 2005, na čelu sa Tabare Vaskes (Tabare Vasquez) a sadašnji predsednik Hose Muhika (Jose Mujica) je izabran krajem 2009. velikom većinom glasova sa mandatom do 2015. godine. „Tačno je da je u Urugvaju došla nova ‘naša’ vlast, ali mi moramo da se borimo za nešto više od puke promene zakona, žive su i sveže rane diktature, još ih nismo zacelile“, kaže Ana Valdes.

U Urugvaju je identifikovano 300 nestalih. Danas se zahtevima za istinom i pravdom najviše bave porodice žrtava i organizacije za ljudska prava. Pokreću slučajeve pred Interameričkim sudom za ljudska prava ukoliko vlasti to ne čine; vrše se akademska istraživanja o borbi žena protiv državnog terorizma tokom vojne diktature, sa aktivistkinjama se istražuje značaj svedočenja žena za kulturu pamćenja; organizuju se stalne debate u državnom Muzeju sećanja (Museo de la memoria); organizuju se umetnički događaji, pozorišne predstave u kojima učestvuju bivše političke zatvorenice, a u poslednje vreme najpoznatija među njima je predstava „Istočna Antigona“. Sem toga, mnoge sutkinje pokreću pitanje nekažnjivosti, postoji snažna kritika upućena predsedniku Muhiki i njegovoj herojskoj prošlosti:

„Predsednik i njegovi ministri su bili taoci diktature. Možda zato ne vide objektivno zlodela diktature koja ih je držala zatočene kao žrtve“, tumači se.

Ukratko, levičarska opozicija vladi levice smatra da su postignuti značajni uspesi na polju parlamentarne demokratije, ali nisu zadovoljni učincima na planu kažnjivosti. Takođe smatraju da na ekonomskom planu nema pravog otklona od neoliberalnog kapitalizma, tako da jačaju socijalni pokreti protiv koncesija za eksploataciju rudnog blaga. Pokret zahteva da se ne dozvole strane investicije za ekstrakciju rudnog blaga, da se mora sprovesti referendum o tome, ali je najveći deo studentskog i radničkog pokreta uz vladu. To pokazuje demokratski kapacitet i snagu socijalnih pokreta u Urugvaju jer «mi smo sve postigle zahvaljujući socijalnim pokretima i zato mi uvek vladi kažemo da nisu oni zakonima doneli građanske slobode i ljudska prava u Urugvaj nego da smo to postigli ogromnim kolektivnim naporima. Iskustvo nam pokazuje da je za demokratiju najvažnije učešće građana u političkom životu», kaže feministička aktivistkinja Lili Abracinskas.

Ne u naše ime!

O temeljnim etičkim i političkim principima Žena u crnom: feminističko-antimilitarističkom internacionalizmu, odbijanju svih vidova militarizma, preskakanju zidova država i nacija, ženskim solidarnim koalicijama svedočile su aktivistkinje sa Zapada i sa Juga:

„Već deset godina stojim jednom nedeljno pola sata, sama na glavnom gradskom trgu. Nosim transparente sa natpisom „Ne u moje ime“, „Mir je patriotski“, itd. Tako se javno bunim protiv rata koji vodi moja vlada i time svoj najdublji bes pretvaram u akciju. Ja sam ćerka vojnog veterana iz Vijetnama, znam šta su posledice rata i znam šta moja vlada radi u svetu»,

kaže *Margaret*. Ona je govorila o tome da je posle 11.9. u SAD bilo najviše protesta ŽuC-a, čak na 250 mesta, da je dolazak Obame na vlast ulio velike nade i pobudio velika očekivanja koja nisu ispunjena. „Militarizam SAD se ogleda u kresanju javnih troškova, u militarizaciji celokupnog života, klimi straha i nepoverenja radi lakše kontrole celokupnog stanovništva. Mi smo svesne da će uvek biti za vojsku a nikad za socijalne potrebe, ali nikad nećemo prestati da se borimo protiv toga. Mi sebi moramo dati na značaju i zvati se „građankama diplomatkinjama“. Mi sebe smatramo važnijim od UN jer njihova politika više ne daje rezultate, a naš svaki mali čin može da ima ogroman učinak“ (*Margaret, Santa Fe, SAD*).

„Mi smo antimilitaristkinje jer smo protiv svih vidova oružane borbe – i gerile i regularne armije, zato se organizujemo u našoj indijanskoj zajednici u vidu nenasilnih redarskih službi, a protiv odvođenja naših srodnika u rat“, kaže *Rosalin, Kolumbija*.

„Militarizacija najviše pogađa žene. Problem je veliko učešće mladih muškaraca i žena u oružanim formacijama i to najviše zbog siromaštva. Počele smo da se organizujemo nakon susreta sa Stašom iz Žena u crnom iz Beograda, u Njujorku 2001, na dodeli Milenijumske nagrade za mir. Naša ŽuC mreža u Kolumbiji je veoma jaka, imamo devet regionalnih ogranaka. Naša osnovna politika je feminizam i antimilitarizam“, kaže *Marina iz Kolumbije*.

«Ja sam odgovorna što se NATO nalazi u mojoj zemlji i što premijer Belgije želi da bude generalni sekretar NATO-a“, kaže *Mike, Belgija*.

„Postojanje vojski je jedna od osnovni kontradikcija demokratije jer sve vojske treba ukinuti. Učešće žena u oružanim snagama nije ravnopravnost već jednakost u ubijanju“ (*Ana, Urugvaj*).

«Kad smo zajedno Palestinke i Izraelke, to za većinu nije ‘normalno’ i većina ljudi na obe strane nas smatra neprijateljicama zajednice. Izraelska demokratija smatra Palestine neprijateljima, a za situaciju na Bliskom istoku odgovoran je ceo svet“ (*Izraelka i Palestinka*).

Na panelu o feminizmu odbačena je ideja o mainstreamingu – politikama rodne ravnopravnosti pa i kvotama jer «više žena u politici za feminizam ništa ne znači – važna je promena sadržaja moći“ (*Danijela, Urugvaj*).

Borba protiv nekažnjivost zločina – borba za pravdu i reparaciju

O institucionalnim i alternativnim modelima pravde svedočile su aktivistkinje iz celog sveta. Jedna od njih je pravdnica *Tereza* iz bolnice Panzi u Kongu, osnovanoj 1999. u kojoj je lečeno 40.000 žena, žrtava silovanja. Govorila je o masovnom, sistematskom silovanju žena – seksualnom terorizmu kao oruđu masovnog uništenja žena i etničkom čišćenju teritorija.

„Nakon masovnog silovanja žena u džungli, stanovništvo beži iz straha i više se na vraća. Mnoge žene su zakopane žive pod optužbom da rade za neprijatelja. Hoćemo da podignemo mauzolej ženama koje su sahranjene žive.

Deca rođena nakon silovanja smeštena su, ukoliko je moguće, u bolnici Panzi. U Kongu je zabranjen abortus, žene koje rode nakon silovanja su odbačene, a sva deca imaju sidu. Žene u vojsku u Kongu idu na silu jer su ucenjene, često da bi sačuvale živu glavu, a ne zbog tzv. rodne ravnopravnosti. Često su među policajcima počinitelji seksualnih zločina i zato se žene skoro nikada ili veoma retko obraćaju državi za pomoć. Kongo raspolaže ogromnim prirodnim resursima posebno za nano tehnologiju.

Rat se vodi na telima žena. Kongo je najnesigurnija zemlja na svetu za žene. Borimo se za osnivanje Specijalnog međunarodnog suda za Kongo, koji bi sudio počiniteljima seksualnih ali i svih drugih zločina. Dosadašnja suđenja počiniteljima seksualnih zločina nisu donela ništa“. Tereza je denuncirala sramnu ulogu „plavih šlemova“ UN: „Prisustvo plavih šlemova UN nije donelo mir, plavi šlemovi su veoma često uključeni u masovna silovanja, zato ne želimo plave šlemove u Kongu, stanovništvo je ogorčeno na njih, plavi šlemovi se opravdavaju da nemaju nikakve ingerencije“.

Ideja o ukidanju imuniteta za pripadnike tzv. mirovnih misija je prihvaćena kao jedan od ‘zadataka’ Međunarodne mreže ŽuC-a.

„Stigmatizovane su žene koje su pretrpele ratno silovanje. Održale smo 2010. godine Tribunal savesti/Tribunal de conciencia, pokrećemo i druge alternativne modele pravde, podstakle smo i omogućile da se pokrenu suđenja u zemlji u kojoj dominira totalna nekažnjivost jer 98% počinitelaca nije kažnjeno, a marta 2013. počelo je suđenje generalu i bivšem diktatoru Hose Rios Montu. On je osuđen za genocid nad indijanskim stanovništvom - za ubijanje 150.000 ljudi i nestanak više od 50.000 ljudi“ (*Jolanda, Gvatemala*).

„U Španiji je bila na delu dogovorena tranzicija, sad je na delu dogovoreno ćutanje, Zakon o istorijskom sećanju izbrisao je zločine građanskog rata i mi se borimo protiv zaborava“ (*Nanda, Sevilja*).

U ovom trenutku vlast u Argentini je preuzela je odgovornost za zločine iz prošlosti. Danas se ljudima koji su počinili zločine sudi na svim nivoima. Borba protiv nekažnjivosti se ne svodi samo na individualnu krivičnu odgovornost, nego se i celokupno društvo obračunava sa teretom prošlosti. Naprime, jedan od šefova vojne hunte, Horhe Videla je osuđen na doživotnu robiju. U njegovom rodnom mestu Mercedes građani su se pobunili kad su čuli da će biti sahranjen na lokalnom groblju. Sahranjen je u tajnosti, ne zna se gde.

Nora iz Argentine iz Majki i Baka sa Majskog trga smatra da pravda nije zadovoljena jer “još nisu otvoreni svi arhivi u vezi sa žrtvama državnog terorizma (1976-1983)” i dodaje: «Naši sinovi i ćerke su ustali protiv i terora neoliberalizma i postali su žrtve državnog terorizma. Ima više od 500 dece koja su oteta tokom vojne hunte i do sada je pronađeno 109 dece. Sadašnja država se nije angažovala kao što je trebala jer su i danas u pravosuđu neki koji bi morali sudski da odgovaraju. Katolička crkva je bila saučesnik otmice naše dece, ja sam vernica, ali sam protiv te crkve jer su prvo deca krštavana a a potom davana na usvajanje pripadnicima vojne hunte. Ja se borim neprekidno 46 godina, zajedno sa Majkama sa Majskog trga, ali drugim pokretima majki širom Latinske Amerike. Mi smo politički sazrele boreći se na ulici. Majski trg nam je bio korisniji od svih psihologa i psihijatarā“.

Naše telo – naša teritorija: o reproduktivnim i seksualnim pravima

Najviše su govorile žene iz Latinske Amerike, denuncirajući istovremeno rodno i klasno nasilje nad ženama, zloupotrebu reproduktivnih prava, ali su svedočile i o učincima te borbe. Mlade aktivistkinje iz Čilea su govorile o kontinuitetu „politike državnog terorizma i neoliberalnog kapitalizma, to je za nas isti ekonomski model koji je započela vojna hunta koja je ubila (11.9.1973.), prvog marksističkog predsednika na svetu koji je došao na vlast izborima - Salvadora Aljendea.

Katastrofalan je ishod vojne hunte na svim nivoima, danas je u Čileu sve privatizovano“. Grupa ovih mladih feminističkih anarhistkinja i lezbejki, po profesiji lekarki i sociološkinja, najviše se bori za reproduktivna i seksualna prava. „Nas ne zanimaju institucije i političari, mi se svakodnevno borimo protiv hetteroseksualne diktature, zanimaju nas žene iz baze,

umetničkoaktivistički angažman, mi nećemo nikakve lobije ni saveze sa državom, naš fokus nije država, nas zanima društvo, radimo direktno sa ženama, imamo telefonsku liniju, držimo radionice o abortusu svuda, mi ćemo nastaviti pomoć siromašnim ženama koje su najveće žrtve zabrane abortusa. U Čileu je na snazi totalna zabrana abortusa i to je utvrđeno Zakonom o zločinima i prekršajima protiv javnog morala“, kažu.

Ove mlade aktivistkinje obučavaju žene kako da obavljaju abortus po kućama, kako da koriste Misoprostol – sredstvo koje je Svetska zdravstvena organizacija proglasila legalnim za vršenje abortusa i to za žene starije od 18 godina i do 12 nedelja trudnoće. Ovaj lek je pronađen pre 20 godina. „Međutim, vlada je zabranila njegovu slobodnu prodaju po apotekama, dozvoljena je jedino upotreba u bolnicama, zato je naš pokret kriminalizovan jer propagiramo korišćenje Misoprostola. U Čileu se smenjuju na vlasti levica i desnica, a ova navodna levičarska vlada Mišel Bačelet (Michelle Bachelet) koja će najverovatnije pobediti na izborima u novembru 2013. za nas je ista kao i desnica.

Ta vlada je u prethodnom mandatu kriminalizovala socijalne pokrete i neke od njih je čak proglasila opasnim za nacionalnu bezbednost. Ne očekujemo da neoliberalna država brine o ženama, mi činimo vidljivim državni terorizam usmeren protiv tela žena i njenih reproduktivnih prava. Politike „državnog feminizma – rodne ravnopravnosti“ za nas nemaju nikakvog smisla ni značaja, to je samo produžena ruka neoliberalne politike“, rekle su.

Lili, feministička aktivistkinja je govorila o abortusu u Urugvaju. Kazala je da „abortus nije samo rodno već i klasno pitanje jer zabrana abortusa najviše pogađa siromašne žene. Mi naše političke zahteve konstruišemo preko seksualnih i reproduktivnih prava – tako proveramo i demokratski kapacitet sadašnje levičarske vlasti u Urugvaju, ali i šire. Na primer, u Boliviji su na vlasti takođe levičari, ali nije dozvoljen abortus „u ime indijanskog starosedelačkog identiteta“ u kojem je kolektivno iznad individualnog. Znamo da su u tom kolektivnom identitetu (i bilo kom drugom) žene drugorazredne i oni time opravdavaju zabranu abortusa“. U Urugvaju je legalizovan abortus 2012. Mi ga smatramo još uvek restriktivnim, ali je činjenica da je u Urugvaju najbolja situacija u celoj Latinskoj Americi. Za nas jako važno da se legalizacijom abortusa ostvaruju i klasna prava - siromašne žene imaju slobodan pristup abortusu. Desničarska opozicija u zemlji je pokušala da obori zakon o abortusu, sazvan je referendum i desnica je žestoko poražena: za njihov zahtev je glasalo oko 8%, dok je za legalizaciju glasalo oko 65% ljudi. Mi u Urugvaju smo sve postigle zahvaljujući socijalnim pokretima“.

Uredila:
Staša Zajović

U okviru iste teme o *feminističkom internacionalizmu* govorila je i Sofija Vrbaški. Njen prilog o poseti izbegličkim kampovima u Siriji je dat u nastavku.

Prilog Sofije Vrbaški
Konvoj za Siriju

„Bila sam pozvana od strane aktivistkinja i aktivista iz Egipta i Turske da se priključim konvoju za Siriju u aprilu 2013, inspirisanim flotilom slobode ka Gazi koji je planiran da uđe na teritoriju Palestine duž pojasa Gaze u maju 2010. godine. Konvoj je planirao NVO sa sedištem u Turskoj pod nazivom Hayat. Cilj putovanja je bio da se uđe na teritoriju severnog regiona Alepp-a i da se provede nekoliko dana, uz to da se obave intervjui sa upraviteljima kampova, medicinarima, učiteljima u školama izbegličkih kampova, a sve sa ciljem dokumentovanja i sagledavanja trenutne situacije u zemlji, ali takođe identifikovati šta u

svakom od kampova nedostaje, kada je u pitanju humanitarna pomoć. Važno je da se naglasi da nije svim kampovima bila očajnički potrebna hrana, jer u nekima ona nije nedostajala uopšte, već im je preko potrebna bila medicinska oprema. Uloga ovog konvoja, nakon posete je bila, da aktivistkinje i aktivisti kontaktiraju mreže, medije i zajednice, da ispričamo naše priče, da razotkrijemo kakva je zaista situacija u Siriji iz iskustva prve ruke. Hayat konvoj se sastojao od aktivistkinja i aktivista iz Turske, Egipta, Kanada, Velike Britanije, Maroka, Sirije i Srbije. Jako je teško bilo voziti kroz Aleppo i videti sva ta razaranja. Takođe je bilo teško hodati kroz izbegličke kampove, razgovarati sa ljudima, sa upravnicima kampova i čuti i videti koliko je turoban građanski rat u Siriji. Iako su ljudi puni nade, dok se vozite kroz Aleppo i Idlib, jasno se vidi da su čitavi gradovi srušeni sa zemljom, a veći deo ove oblasti je nenastanjen. Prisustvovala/i smo brojnim sastancima i informisane/i smo da je već dokumentovana upotreba hemijskog oružja, da se režim čvrsto `ušančio` u medijima i da je građansko društvo ne postoji već dve godine. Posetile/i smo sledeće kampove: Bab al-Salamah, Qaah, Atmeh i Nizip (smešten na turskoj strani tursko-sirijske granice). Posetile/i smo Školu građanskih sloboda u Qaah kampu koja je započela sa radom i finansira je organizacija Watan. Posetile/i smo Alrai, poljsku bolnicu koju je organizovao sindikat arapskih lekara. Naš posao je podrazumevao da iskoristimo svaki slobodan trenutak-dok vozimo, pre odlaska na počinak, tokom obeda, da pristupamo svim mogućim mrežama, šaljemo mejlove medijskim centrima, ali i koristimo društvene mreže kako bi prikazali ono što smo videle/i. Svaki trenutak je iskorišten kao produktivan i aktivistički. Mnoge/i su nosile/i rokovnike kako bi zabeležile/i to što smo iskusile/i i videle/i, dok smo bili na teritoriji Sirije i kada nismo imale/i pristup kompjuterima. Ostale/i su nosile/i kamere kako bi dokumentovale/i putovanje kroz fotografije. Takođe kontaktirale/i su i političare i zajednice iz kojih dolaze. Neke/i su prikupljali medicinsku pomoć za Alrai bolnicu. Neke/i su protestovale/i i kreirale/i blogove o konvoju u Siriji. Neke/i su bile/i intervjuisane/i od strane radio i televizijskih novinarki/ra. Ovaj konvoj je postigao veliki uspeh. Omogućile/i smo da se sopremi potrebna pomoć pojedinkama, pojedincima, kampovima, školama, bolnicama tri nedelje kasnije. Dokumentovale/i smo građanski rat i stanje interno raseljenih u Siriji. Odjek i pouke su takođe bile od velikog značaja, zbog toga što smo sve/i mi uspele/i da dosegemo do nepreglednog broja ljudi i podelimo sa njima naše priče kroz razne centre i mreže“.

U okviru teme ***O autonomiji i zajedništvu***, aktivistkinje iz više grupa koje čine Mrežu Žena u crnom, ali i iz novonastalih organizacija u Srbiji i regionu predstavile su neke aktivnosti koje realizuju u svojim sredinama, samostalno ili uz podršku Mreže.

Ovaj deo sastanka je koordinirala Ivana Ristić.

O saradnji Žena za mir iz Leskovca i Udruženja majki i dece Preševa, govorila je Milka Rosić. Ivana Ristić je pričala o akciji u kojoj su kao organizacija takođe učestvovala. Radilo se o romskoj porodici sa teško bolesnim detetom. Aktivistkinje su im pružile maksimalnu podršku. Obezbedile su sredstva za lečenje bolesnog dečaka, koristeći privatne veze, jer se lokalni mediji nisu odazvali.

Marija Kovačev je govorila o aktivnostima Udruženja Roma u Novom Bečeju. Izdvojila je projekcije filmova, ističući da ih je bilo nekoliko i da je oko 56 žena prisustvovalo tome, kao i Javnoj prezentaciji o Ženskom sudu. Dodala je i da su sve projekcije ostavile utisak na učesnice jer su u filmovima prepoznale ono što su i same doživele ili i dalje preživljavaju. Rekla je da su iskazale spremnost da učestvuju u nastavku prikazivanja filmova, jer ih to osnažuje i osećaju zajedništvo i solidarnost.

O aktivnostima Udruženja žena Peščanik, govorila je Snežana Jakovljević. Kao jednu od najvažnijih aktivnosti, pomenula je uspostavljanje bližih kontakata i saradnje sa ženama u Rasinskom okrugu i organizovanje susreta u cilju ohrabrivanja, posticanja i motivisanja žena na samoorganizovanje. Uradili su i studiju o stanju u tom okrugu uz podršku KtK. Posebno se koncentrišu na manja ruralna mesta i već je uz njihovu pomoć, osnovano nekoliko grupa, a počev od 2010 su napravljene i manje mreže. Istakla je i dobru saradnju sa Romskom mrežom Rasinskog okruga.

Aktivnosti Alternativnog centra za devojke, iz Kruševca je predstavila Jelena Memet. Naglasila je da su oni nastali početkom ove godine i da su zahvaljujući Rekonstrukciji Ženski fond, u aprilu 2013 dobile i svoj prostor. Uradile su više radionica: *Šta to beše 8 mart*, *Nasilje u partnerskim vezama*, *Nacionalizam i fašizam*, *Suočavanje s prošlošću iz ženskog ugla i Strateško planiranje*. Trenutno rade projekat sa Dah teatrom – *Prvi srednjoškolski festival mirovnih pozorišnih predstava*, a sa Udruženjem žena Peščanik – rade na zajedničkom projektu vršnjačke edukacije, koji podrazumeva organizovanje edukacije za mlade žene iz svih 6 gradova okruga, koje bi trebalo da organizuju i facilitiraju radionice u srednjim školama.

Ankica Biban iz Udruženja Roma „Danica”, iz Pančeva je pričala o radu svog Udruženja. Posebno je izdvojila radionice o diskriminaciji i reproduktivnim pravima, iz kojih je potekla ideja o pozorišnoj predstavi „Naša stvarnost”. Predstava se bavi diskriminacijom Roma i Romkinja u obrazovanju, zdravlju, kao i diskriminaciji unutar romske zajednice onih Romkinja koje su drugačije: slušaju drugu muziku, drugačije se oblače isl.

Željko Stanetić je predstavio organizaciju Vojvođanski građanski centar. Podsetio je da je Centar nastao od strane aktivista i aktivistkinja Inicijative mladih za ljudska prava (nakon gašenja Kancelarije Inicijative u Novom Sadu), koji su se krajem 2008 organizovali i krenuli da zajednički rade. Do 2011 su se isključivo bavili aktivizmom, bez projekata. Od 2011 rade na dva projekta: „Ukradena Sloboda“ o fenomenu prisilnih mobilizacija od 1991 do 1995 godine (ideja nastala za vreme produkcije dokumentarnog, kratkometražnog filma koji govori o prisilnoj mobilizaciji izbeglog stanovništva) i projekat o mirovnim pokretima u Vojvodini. Pored toga, bave se još i video i radijskom produkcijom. Radili su i za javni servis Vojvodine - produkcije namenjene mladima, vezano za suočavanje sa prošlošću. Obeležavaju i važne datume, putem tribina, razgovora, a ove godine su na ulici obeležili Međunarodni dan nestalih osoba.

Sanela Rovčanin je govorila o organizaciji „Snažna mama“, iz Bijelog Polja (Crna Gora). Istakla je da se Organizacija uglavnom bavi položajem samohranih majki koji koriste socijalnu pomoć. Smatra da je njihov položaj veoma loš. Zbog toga su, zajedno sa Centrom za socijalni rad, učestvovale u projektu *Socijalni servis za žene*, koji je podrazumevao edukacije za osnaživanje samohranih majki i pružanje besplatne pravne pomoći. Imale su i akcije pomoći, dostavljanjem porodičnih paketa sa hranom samohranim majkama. Radile su i sa nezaposlenim ženama iznad 40 godina i održale reviju filmova tokom kampanje 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama.

Transkript dela izlaganja (jedan deo nije snimljen):
Snežana Tabački

U nastavku, pod nazivom *Aktivistička umetnost*, prikazani su dokumentarni filmovi Grupe za video aktivizam Žena u crnom. Marija Vidić je kratko predstavila filmove: *8 mart 2013*, *Zločini nad ženama u BiH*, *Ostavili su trag u nama – 10 jul 2013*, *20 godina od zločina u Štrpcima*, *Hrana, ne oružje i Komemoracija u Omarskoj i Trnopolju*.

Uveče, istog dana, u okviru drugog *feminističkog čitalačkog kružoka*, održana je promocija knjige „Ponavljači lažne istorije”, autorke Tamare Kaliterne. Na promociji je govorio Lino Veljak. On je rekao: „Čast mi je i zadovoljstvo što mogu predstaviti jednu veoma važnu i vrijednu knjigu „Ponavljači lažne istorije“, nama dobro poznate autorice Tamare Kaliterne, naše prijateljice, aktivistkinje Žena u crnom i, što je u ovom sklopu najvažnije, istaknute dugogodišnje novinarkе. Knjiga se sastoji od 57 članaka (podijeljenih u poglavlja pod naslovima: „Nenaučene lekcije“, „Autopsija jedne politike“, „Čutanje izigrava zaborav“, „Ni sažaljenja ni priznanja“), a slijede „Beleška o autorki“ i indeks imena. Članci su izbor onoga što je autorica objavljivala između 1990. i 2013. godine u novinama i drugim publikacijama (Nedjelja, Republika, Nezavisni, Bulevar, Monitor, Žene za mir, Helsinška povelja, Peščanik i Autonomija). Doseg ove knjige mnogo je veći od svjedočanstva o najboljim člancima objavljenih devedesetih godina prošlog stoljeća i na početku našega milenija, čija je autorica jedna od najkvalitetnijih novinarki na ovim prostorima (pa bi onda knjiga mogla služiti kao pouka mladim novinarima/kama o tomu kako se treba pisati, te ujedno i kao uvid u ključna zbivanja koja su obilježavala – i još uvijek obilježavaju – historijski period u kojemu su ti članci objavljeni). Naime, autorica nije tek kroničarka zbivanja, nego su ti članci – kad se saberu u cjelinu, kao što je to s izdavanjem ove knjige slučaj – analitička i kritička rekonstrukcija procesa koji su označili ovaj period: pripremanje i vođenje ratova, te poslijeratna „normalizacija“ bez suočavanja s prošlošću i bez bitnog diskontinuiteta s duhom, kulturom i politikom osamdesetih i devedesetih godina.

U tom smislu Tamarini članci uzeti u cjelini (ali i pojedinačno) predstavljaju jednu od najboljih rekonstrukcija i analiza ove naše epohe. Korijeni, izvori, uzroci i protagonisti nasilja (kako onoga ratnog, nerijetko i genocidnog, ali i onog naizgled mirnodopskog) dovedeni su tu do očiglednosti, a evidentirani i dokumentirani oblici tog nasilja povezani su s tim izvorima i uzrocima na način koji se nikakvim relativizacijama ne može dovesti u pitanje. Ispostavlja se kako je središte zločinačkih pothvata koji su obilježili epohu u regiji Beograd; no, knjiga također kritički rekonstruirala i zločinački karakter politike kakva se vodila iz drugih centara (a u tom se pogledu posebno ističe četverokut Beograd-Zagreb-Pale-Grude), tako da bi samo zlonamjerni branitelji zločinačke prošlosti autorici mogli pripisati jednostranost. Mnogo je knjiga napisano o ovom sumornom razdoblju, među njihovim autorima ima i značajnih historičara; neke od tih knjiga obilježene su manjom ili većom površnošću, ali neke su veoma kvalitetne i predstavljat će za buduće generacije dobru osnovu za razumijevanje bezumlja koje je tragično obilježilo ova naša vremena. Knjiga „Ponavljači lažne istorije“ spada u ovu drugu kategoriju: to je jedan od najkvalitetnijih doprinosa kritičkom razumijevanju onoga što se događalo i što se u poslijeratnim tranzicijskim okolnostima izostalog diskontinuiteta na neki način još uvijek događa. Pri tom valja naglasiti još jednu bitnu stvar: ova knjiga napisana je, za razliku od većine drugih kvalitetnih knjiga stilom koji svojom jasnoćom i razgovjetnošću omogućuje pristup široj publici, nije dakle namijenjen uskoj stručnoj javnosti, nego je dostupan i onima koji nisu profesionalni historičari, politolozi ili sociolozi“.

On je preporučio da se knjiga „nabavi, čita i ostavi onima koji će doći za vama. Ona će biti jedan od dokaza da je u našoj epohi bilo i onih koji su razumjeli što se zbiva, koji su odbacili zlo i aktivno mu se suprotstavljali, kao što je to svojom angažiranom riječju činila – i još uvijek čini – autorica knjige Tamara Kaliterna“.

Preuzeto iz Podlistka avgust- septembar
Uredila: Tamara Kaliterna

Posle promocije je održano drugarsko veče sa žurkom koja je trajala do duboko u noć.

Poslednjeg dana, razgovaralo se *o aktivnostima u narednom periodu*. Ovaj deo je moderirala Snežana Obrenović.

Predložen je Plan aktivnosti za naredno tromesečje i aktivistkinje i aktivisti su na flip-chartu napisali u kojim akcijama će uzeti učešće. Takođe su ponuđene dve ključne teme za naredni sastanak Mreže: jedna se ticala ekonomskog modela u Srbiji, a druga – obrazovnog sistema.

Sastanak je završen **evaluacijom rada**. Aktivistkinje i aktivisti su potvrdile/i da je sastanak Mreže bio veoma uspešan, a program dobro osmišljen i dimenzioniran.

Izveštaj priredila
Snežana Tabački,

na temelju transkripata koje su uradile/i: Saša Kovačević, Danica Pupovac, Miloš Urošević i priređivačica, kao i korišćenjem priloga Staše Zajović, Ivane Kronje, Maše Malešević, Sofije Vrbaški i Lina Veljaka, te određenih delova iz Podlistka „Žene, mir, bezbednost“ avgust – septembar, koji je uredila Tamara Kaliterna.

P.S.

Greškom, jedan deo izlaganja aktivistkinja i aktivista koje/i su govorile/i o aktivnostima svojih organizacija nije snimljen, pa se nije našao u ovom Izveštaju. Bile bismo zahvalne, ukoliko želite da se on dopuni, da nam pošaljete svoje priloge, a mi ćemo to savesno uneti u Izveštaj.

S.T.